

چیستی ورزش؛ قابلیت‌ها و کارکردهای اجتماعی آن

به‌راستی ورزش از نگاه جامعه چگونه دیده می‌شود؟ جوامع تا چه اندازه با ورزش آشنایی دارند؟ یا بهتر است بگوییم مردمی که در جامعه زندگی می‌کنند تا چه میزانی از قابلیت‌های ورزش آگاهی دارند؟ در این مقاله به مهم‌ترین مباحث اجتماعی ورزش پرداخته می‌شود. در این راستا می‌بایست به اساسی‌ترین تعاریف، دسته‌بندی‌ها و ویژگی‌های ورزش در رابطه با جامعه پرداخت. زمانی که از ورزش سخن به میان می‌آید باید به ویژگی‌های آن در ارتباط با سلامت جسم و روان به‌صورت توأمان پرداخت. انسانی که از لحاظ جسمانی سالم است به‌مراتب در جامعه‌ای سالم زندگی نیز زندگی خواهد کرد و این دو بر یکدیگر تأثیر متقابل دارند به‌گونه‌ای که انسان سالم، جامعه‌ای سالم را خواهد ساخت.

چیستی و تعاریف ورزش

ورزش از نظر لغوی اسم مصدری است به معنای ورزیدن و برزیدن مصدر آن است، یعنی کار کردن، عمل کردن، کوشیدن، پیایی انجام دادن و ریاضت کشیدن، معادل کلمه ورزش در زبان انگلیسی sport است که به هر نوع فعالیت بدنی و بازی که منجر به انجام مسابقه و نمایش مهارت بین دو فرد و یا دو گروه شود و آن‌ها ملزم به انجام تمرینات مداوم و فراگرفتن مهارت در یک حرکت یا رشته ورزشی است، اطلاق می‌گردد. از دیدگاه کواکلی ورزش یک فعالیت رقابتی نهادینه شده است که مستلزم کاربرد نیروی جسمانی شدید و یا استفاده از مهارت‌های جسمانی پیچیده در شرکت‌کنندگانی است که توسط عوامل درونی و بیرونی تحریک می‌شوند. ورزش نوعی فعالیت جسمی رقابتی می‌داند که از تجهیزات و امکانات ویژه‌ای با ابعاد زمانی و مکانی واحدی بهره می‌گیرد و تلاش برای کسب امتیاز اهمیت بسیار چشمگیری دارد.

کمیسیون ورزش اروپا ورزش را چنین تعریف می‌کند: همه اشکال فعالیت‌های بدنی به‌صورت مشارکت سازمان‌یافته یا تصادفی برای بروز یا بهبود زمیندگی جسم و آسایش روان، ایجاد روابط اجتماعی یا دستیابی به نتایج در جریان رقابت در همه سطوح. به نظر می‌رسد تعریف فوق، تعریف جامع‌ومانع است و از خروج مصادیق و ورود نا مصادیق به دایره مفاهیم ورزش جلوگیری می‌کند. در ادامه برخی از تعاریف شاخص از ورزش ارائه شده است:

- ورزش نوعی فعالیت جسمانی رقابتی است که از تجهیزات و امکانات ویژه‌ای با ابعاد

زمانی و مکانی واحدی بهره می‌گیرد و تلاش برای کسب رکورد اهمیت بسیار چشمگیری دارد.

- ورزش بازی سازمان‌یافته است که در آن تمرین و حرکات به‌منظور تقویت قوای جسمانی و روحی و کسب مهارت اجرا می‌شود و در این وسیله تربیتی، معمولاً مسابقه و رقابت به‌عنوان انگیزه مطرح است.

- ورزش عبارت است از فعالیت‌های بدنی سازمان‌یافته با دستاوردهای معین که ذاتاً به‌صورت رقابتی است.

- ورزش عبارت است از تمام اشکال فعالیت جسمانی که به آمادگی جسمانی، سلامت روانی و عقلانی و تعاملات متقابل اجتماعی کمک می‌کنند. این موارد شامل بازی‌های مختلف جهانی و بومی، تفریحات و ورزش‌های رقابتی یا انگیزشی سازمان‌یافته است.

- کمیسیون ورزش‌های استرالیا^۱ (۲۰۱۳) ورزش را فعالیت انسانی که نیازمند اعمال توانایی یا مهارت جسمانی برای دستیابی به نتیجه و برحسب ماهیت خود رقابتی است، تعریف می‌نماید. در گذشته این طرز تفکر که ورزش به‌عنوان یک پدیده فرهنگی در مجموعه فرهنگ زندگی قرار گرفته و همچنین، چه رقابتی و چه غیررقابتی، به‌عنوان یک پدیده اجتماعی تعریف می‌شود که فعالیت‌های بدنی را در برمی‌گیرد.

به‌طور کلی تعاریف مربوط به ورزش را می‌توان در سه دسته طبقه‌بندی کرد. دسته نخست تعاریفی هستند که بر بعد رقابتی فعالیت‌های ورزشی تأکید می‌کنند و دسته دوم تعاریفی که بر بعد پیامدی ورزش تأکید کرده و دسته سوم تعاریفی که بر بعد ماهیتی که به عناصر ذاتی ورزش می‌پردازند در زیر این سه دسته‌بندی ارائه شده است:

- **تعاریف رقابتی از ورزش:** در این دیدگاه، ورزش فعالیتی است که به‌صورت رقابت آمیز انجام می‌شود و دارای قواعد و دستورالعمل‌های ویژه‌ای است و ممکن است به فعالیت حرفه‌ای تبدیل شود. از دیدگاه کواکلی و همکاران^۲ (۲۰۱۱) ورزش یک فعالیت رقابتی نهادینه شده است که مستلزم کاربرد نیروی جسمانی شدید و یا استفاده از مهارت‌های جسمانی پیچیده به‌وسیله شرکت‌کنندگانی است که توسط عوامل درونی و بیرونی تحریک می‌شوند.

- **تعاریف پیامدی از ورزش:** ورزش را فعالیتی می‌دانند که به نظم اجتماعی منتهی شده، ارزش‌های فرهنگی را ترویج، همدلی را افزایش و ویژگی‌های مطلوب را در بین

1. Council of Austrian
2. Coakley

مردم اشاعه دهد. در تعریف یونسکو ورزش رکن بنیادین مستمر در نظام تربیت و آموزش همگانی است و باید توانایی و اراده تک تک افراد را تقویت نموده و قدرت تسلط انسان‌ها را بر خودشان افزایش داده، جذب آن‌ها را در جامعه تسهیل نماید.

- **تعریف ماهیتی ورزش:** کمیسیون اروپا ورزش را چنین تعریف می‌کند: همه اشکال فعالیت بدنی به صورت مشارکت سازمان‌یافته یا تصادفی برای بروز یا بهبود زیبایی جسم و آسایش روان، ایجاد روابط اجتماعی یا دست‌یابی به نتایج در جریان رقابت در همه سطوح به نظر می‌رسد این تعریف، تعریفی جامع‌و مانع است.

ورزش به‌عنوان یکی از نهادهای ثانویه جامعه مدرن، کارکردهایی چون سلامت، تفریح، هویت‌یابی، رفاه اقتصادی و... به همراه دارد. جوامع جدید بیش از هرزمانی به ورزش نیاز دارند زیرا جامعه‌ی سالم نیازمند نیروهای سالم و بانشاط است. این مفهوم در دهه اخیر اهمیت روزافزونی پیدا کرده که به کمک تحقیقات و گزارش‌های مفصل به سازمان‌های بهداشت اروپا، کانادا، انگلستان، ایالات‌متحده و آمریکای لاتین ثابت شده است. گزارش‌ها به‌وضوح روابط موجود بین فعالیت بدنی، ورزش روزمره و سلامت را نه تنها در سطح فردی بلکه در سطح همگانی خاطر نشان می‌کنند نقش فوق‌العاده‌ای را در پیشگیری از بیماری‌های گوناگون ایفا می‌کنند. بالعکس سبک زندگی پشت‌میزنشینی و بی‌حرکی رابطه نزدیکی با بیماری‌های مختلف دارد.

دسته‌بندی ورزش‌ها

در منابع مختلف برای توسعه ورزش، هرمی در نظر گرفته شده است که در آن ورزش همگانی در پایه و ورزش حرفه‌ای در رأس آن قرار دارد. در هرم ورزش، هدف افزایش تعداد شرکت‌کنندگان در هر سطح است تا پتانسیل ورزش قهرمانی افزایش یابد. توسعه ورزش همگانی زمینه را برای رشد ورزش قهرمانی فراهم می‌کند و لازم است ورزش همگانی پیش از ورزش قهرمانی توسعه یابد. ورزش همگانی و قهرمانی باهم درآمیخته‌اند. این مدل توسط ریچارد مول و همکاران^۱ (۲۰۰۵) طراحی شده است که برای ورزش چهار بخش (ورزش پرورشی، ورزش تفریحی، ورزش قهرمانی و ورزش حرفه‌ای) متصور شده‌اند. در این مدل میزان گستردگی هر کدام از ورزش‌ها تعیین شده است. در قاعده هرم، ورزش پرورشی و در رأس آن ورزش حرفه‌ای قرار دارد، یعنی بیش‌ترین سطح شرکت‌کنندگان مربوط به قاعده هرم است. هرچه به سمت رأس هرم نزدیک‌تر می‌شویم، از تعداد شرکت‌کنندگان در ورزش کاسته می‌شود. به عبارت دیگر، در

1. Mull. et al.

بخش ورزش پرورشی، تعداد تماشاچیان کمترین و در ورزش حرفه‌ای بیشترین است. این مدل ادعا می‌کند که گسترش ورزش تفریحی و پرورشی، سبب افزایش مشارکت عمومی خواهد شد. در صورتی که ورزش حرفه‌ای گسترش یابد، تعداد کمتری می‌توانند در آن شرکت کنند و اغلب باید به تماشای آن بپردازند. در زیر مدل بخش‌های اصلی ورزش نشان داده شده است.

شکل ۱. مدل سلسله مراتبی بخش‌های اصلی ورزش (Mull, et al., 2005)

مخالفتان حرفه‌ای گرایي ورزش قهرمانی ادعا می‌کنند که روند حرفه‌ای شدن ورزش، رابطه و پیوستگی آن را با ورزش تفریحی و همگانی را مختل می‌سازد. بیم آن می‌رود که توجه بیش‌ازحد به تعدادی از ورزش‌ها سبب شود تا ورزشکاران به بازیگران صنعت نمایش ورزشی بدل شوند. این روند به آرمان‌های ورزش لطمه می‌زند. در نتیجه بسیاری از ورزشکاران مهارت کمتر و کسانی که شانس پیوستن به این جریان حرفه‌ای گرایي را ندارند، از صحنه به دور رانده می‌شوند. بدین ترتیب، از شمار افرادی که می‌توانستند در فعالیت‌های ورزشی شرکت کنند کاسته خواهد شد و در حالت خوش‌بینانه، آن‌ها به تماشاچی بدل می‌شوند. به عقیده مول و همکاران (۲۰۰۵)، هدف از ترسیم مدل‌های ورزشی، پیش‌بینی و برنامه‌ریزی ورزش و اوقات فراغت سطوح مختلف جامعه در آینده است. شناخت سیاست‌های درست و تعیین راهبردهای منطقی سرنوشت هر جامعه را رقم می‌زند.

کارکردهای اجتماعی ورزش

بسیاری از جامعه شناسان به واسطه اینکه ورزش محصول جامعه است، بر این باورند که ورزش می‌تواند منعکس‌کننده عناصر جامعه باشد. برخی معتقدند که ورزش‌ها می‌توانند اصول، قوانین و ارزش‌های مهم را که شکل‌دهنده مهارت‌های کلیدی زندگی هستند-نظیر چگونگی یادگیری از شکست یا ترویج نظم و ایجاد انگیزه برای کسب پیروزی- را به ما بیاموزند. باید در نظر داشت که چنین رویکردهایی می‌توانند منجر به بروز مشکلاتی برای جامعه باشند. برخی معتقدند که پیروزی در بسیاری از موارد در درجه اهمیت بالاتری نسبت به بهبود مشارکت اجتماعی یا توسعه شخصی می‌شود. به صورت کلی برای ورزش می‌تواند کارکردهای اجتماعی زیر را متصور شد.

الف) کارکرد جامعه‌پذیری

جامعه‌پذیری فرایند درونی کردن ارزش‌ها، هنجارها، الگوهای رفتاری و نقش‌های اجتماعی به‌منظور سازگار شدن با جامعه یا بخشی از جامعه است. در واقع جامعه‌پذیری فرایندی است که از طریق آن افراد انتظارات و توقعات جامعه‌ای را که در آن زندگی می‌کنند یاد می‌گیرند. از طریق جامعه‌پذیری، افراد فرهنگ را (آداب‌ورسوم، عادات، حقوق، کردارها، زبان و غیره) کسب کرده و هویتشان را شکل می‌دهند. جامعه‌پذیری امکان پذیرش اعتقادات و باورهای فرهنگی، ارزش‌های اجتماعی و ویژگی‌های شخصیتی افراد را فراهم می‌آورد. ویژگی‌ها و خصیصه‌هایی نظیر دوستی، مهارت‌های ارتباطی، همکاری و مشارکت، و احترام به قوانین و مقررات بازی‌ها در کارکرد جامعه‌پذیری ورزش مورد توجه قرار می‌گیرد. ورزش نقش مهمی در شکل‌گیری دوستی‌ها و هویت فردی دارد و این امر نیز در عوض به شکل‌گیری هویت اجتماعی کمک خواهد کرد. در مدارس نوجوانانی که در فعالیت‌های ورزشی سازمان‌دهی شده شرکت می‌کنند، ورزش را به‌عنوان بستری برای افرادی می‌بینند که حداقل دارای یک علاقه مشترک هستند. علاوه بر این، کیفیت برنامه‌های ورزشی می‌تواند در توسعه و حفظ روابط سالم بین جوانان کمک کند.

ورزش برای پسران و دختران راه‌های مختلفی برای جامعه‌پذیر شدن را فراهم می‌کند که می‌تواند پیامدهای مثبتی را برای مشارکت در ورزش در پی داشته باشد. مشارکت ورزشی پسران را نسبت به نقش‌های جنسیتی سنتی جامعه‌پذیر می‌کند، درحالی‌که همین مشارکت ورزشی دختران را نسبت به نقش‌های جنسیتی غیر سنتی جامعه‌پذیر می‌کند. ورزش مزایای اجتماعی مضاعفی برای دختران دارد؛ زیرا آن‌ها ورزش را به‌عنوان ابزاری برای شکستن کلیشه‌های جنسیتی، تقویت حس توانمندی و شکل‌گیری هویت قوی در نظر می‌گیرند. ورزش همچنین برای کودکان این مزایای را فراهم می‌کند که یاد بگیرند چگونه با والدین و معلمان خود تعامل داشته باشند. در واقع ورزش به نوجوانان و جوانان کمک می‌کند که گذار موفقی به دوره بزرگسالی داشته باشند. بر همین اساس، بسیاری از والدین برای توسعه اجتماعی و همچنین

کسب مهارت‌های اجتماعی فرزندان‌شان، آن‌ها را در برنامه‌های ورزشی مختلف ثبت‌نام می‌کنند. این امر موجب یادگیری مهارت‌های اجتماعی فرزندان از طریق مشارکت در فعالیت‌های ورزشی شده و به واسطه این مهارت‌ها می‌توانند تعاملات بهتری با اعضای جامعه داشته باشند.

ب) کارکرد اجتماعی - عاطفی

کارکرد اجتماعی - عاطفی ورزش در سطح فردی عمل کرده و مرتبط با ثبات روان‌شناختی - اجتماعی افراد است. عملکرد باثبات افراد به‌عنوان اعضای جامعه بستگی زیادی به انطباق مطلوب روان‌شناختی و اجتماعی آن‌ها دارد. درواقع زمانی که افراد بتوانند تناسب مطلوبی بین وضعیت‌های روان‌شناختی و اجتماعی‌شان داشته باشند، می‌تواند عملکرد مطلوبی از خود نشان دهند. این کارکرد اجتماعی - عاطفی ورزش دارای دو بعد زیر است:

۱. **مدیریت تنش‌ها و تعارض‌ها:** مشارکت در ورزش به رهاسازی تنش‌ها و حالات نامطلوب روانی کمک کرده و این امر کمک می‌کند که افراد این حالات نامطلوب را در سایر حیطه‌های زندگی‌شان منعکس نکنند. همچنین ورزش به بروز عواطفی نظیر ناراحتی، لذت، نفرت و... کمک کرده و این روشی غیر تهدیددی برای فرد و اطرافیان است.
۲. **تولید احساسات جمعی و همراهی اجتماعی:** ورزش به کاهش فاصله اجتماعی بین افراد کمک می‌کند. مسابقات جام جهانی فوتبال ۲۰۱۰ آفریقای جنوبی به کاهش فاصله اجتماعی مردم آن کشور کمک فراوانی کرد. علاوه بر این هواداران باشگاه‌های خاص دارای احساسات یکسانی و مشترکی هستند. درواقع هوادار بودن باشگاه‌ها باعث شکل‌گیری هویت مشترک بین اعضای هواداران باشگاه خواهد شد.

ج) کارکرد رشد شخصیت اجتماعی

یکی از ابعاد شخصیتی انسان پذیرش اجتماعی است. درواقع افراد همواره میل دارند که از سوی دیگران موردپذیرش قرار گیرند. این امری است که در دوران طفولیت بیشتر است و به‌عنوان یکی از نیروهای سازمان دهنده شخصیت فرد محسوب می‌شود. در این میان، ورزش یکی از ابزارهای تقویت خودپنداره و فرصت‌های تقویت پذیرش اجتماعی است که نقش مؤثری در کاهش تضاد درونی انسان ایفا می‌کند. بنابراین فراهم آوردن یک گروه شایسته و مناسب مانند یک تیم ورزشی، فرصت‌های تشکیل یک سلسله مفاهیم مهم برای شکل دادن به شخصیت کودک را فراهم می‌آورد و زمینه نهادینه‌سازی الگوهای صحیح را به‌جای الگوهای انحرافی آماده می‌کند. از سوی دیگر، تحقیقات نشان می‌دهد که ورزش زمینه‌ساز بهبود پیوندجویی اجتماعی است؛ امری که از طریق

ارضای نیازهای فرد از طریق گروه و همچنین آمادگی فرد برای ایفای نقش در گروه، محقق می‌شود. ورزشکاری که احساسات پذیرفته‌شده‌ای چون افتخار، تعصب و وفاداری را تجربه می‌کند، تلاش می‌کند از طریق تقویت نقش و پیوندجویی اجتماعی، این احساسات را ضمن تقویت، تکرار و نهادینه کند.

د) کارکرد انسجام دهی و یکپارچه‌سازی

ورزش افراد را گرد هم جمع می‌کند. ورزش یک زبان جهانی است که پیوندهای اشتراکی را بین افرادی که هیچ‌گونه اشتراکی با یکدیگر ندارند، به هم پیوند می‌دهد. این بدین معنی است که ورزش به‌عنوان یک میانجی حس مشترک تعلق را ترویج می‌دهد و می‌تواند به‌عنوان ابزاری مهم در انسجام و یکپارچگی افراد با پیشینه‌های مختلف در نظر گرفته شود. کارکرد انسجام‌بخشی ورزش بر یکپارچه‌سازی افراد مختلف و منسجم کردن آن‌ها در گروه‌های یکسان و ایجاد هویت مشترک متمرکز است.

ه) کارکرد جابه‌جایی طبقه اجتماعی

جابه‌جایی طبقه اجتماعی به حرکت یک فرد در طول زمان از یک طبقه به طبقه دیگر اجتماعی اشاره دارد. جابه‌جایی طبقه اجتماعی می‌تواند صعودی یا نزولی باشد یا می‌تواند بین نسلی (تغییرات بین نسل‌ها نظیر زمانی که یک کودک در طبقه‌ای بالاتر از طبقه والدینش قرار گیرد) یا درون نسلی (تغییرات درون یک نسل نظیر زمانی که طبقه اجتماعی یک فرد به خاطر موفقیت‌های شغلی تغییر می‌کند) باشد. مکرراً نشان داده شده است که ورزش به‌عنوان یک منبع جابه‌جایی به طبقه اجتماعی بالاتر نقش ایفا می‌کند. در واقع ورزشکاران متعددی از طبقات پایین اجتماعی - اقتصادی به‌واسطه موفقیت‌های ورزشی‌شان توانسته‌اند به طبقات بالای اجتماعی - اقتصادی بروند و از این طریق طبقه اجتماعی‌شان را تغییر داده‌اند.

و) کارکرد کسب وجهه اجتماعی

برخورداری فرد از مجموعه حقوق و وظایف مشخص باعث می‌شود وی جایگاه روشن و ذاتاً پایداری در نظام اجتماعی کسب کند که به آن «وجهه اجتماعی» می‌گویند. تحقیقات بسیاری نشان می‌دهند که فعالیت‌های ورزشی، فرصت‌های خوب و متنوعی به دست می‌دهند تا فرد به کمک آن‌ها و به امید دستیابی به وجهه اجتماعی، توانایی‌های خود را به سایرین نشان دهد. این کارکرد ورزش که به نظر می‌رسد برای کودکان و نوجوانان مفیدتر باشد، جو مناسبی را برای تحقق بخشیدن به وجهه اجتماعی فراهم می‌آورد. کودکان معمولاً از طریق ورزش جایگاه خود را درک می‌کنند و می‌توانند برجستگی یا تمایز خود را با دیگران مورد مقایسه قرار دهند.

ز) کارکرد سیاسی

کارکرد سیاسی ورزش در جامعه بر این امر متمرکز است که ورزش می‌تواند به‌عنوان یک ابزار سیاسی به کار گرفته شود. در راستای کارکرد یکپارچه‌سازی و انسجام‌بخشی، ورزش همچنین می‌تواند به‌عنوان یک ابزار برای یکپارچه‌سازی یک کشور مورد استفاده قرار گیرد. علاوه بر این، در برخی موارد ورزش به‌صورت سیاسی به‌منظور تحریم کردن سایر کشورها و بیان احساسات یک کشور نسبت به اقدامات سایر کشورها به کار گرفته می‌شود. به‌عنوان مثال می‌تواند کشور آفریقای جنوبی به‌واسطه قانون تبعیض‌آمیز آپارتاید مورد تحریم قرار گرفته است. همچنین آفریقای جنوبی در طی برگزاری بازی‌های جام جهانی فوتبال ۲۰۱۰ توانست از کارکرد سیاسی ورزش بهره گرفته و انسجام ملی را در این کشور ایجاد نماید. تعامل ورزش و سیاست در جامعه یکی از موضوعات مهم است و حکومت‌ها می‌کوشند تا از ظرفیت‌های آن به بهانه‌هایی مختلف بهره‌گیرند. مهم‌ترین کارکرد سیاسی ورزش کنترل و جهت‌دهی به افکار عمومی، نشان دادن چهره‌ای کارآمد از دولت و درنهایت ملت‌سازی است. اما باید در نظر داشت که ورزش تنها مورد استفاده دولت‌های ملی نبوده بلکه گروه‌های اقلیت و اقوام نیز می‌کوشند تا از پتانسیل بالای ورزش در جهت نشان دادن مخالفت خود با دولت‌ها و یا تقویت همگرایی قومی خود بهره‌گیرند.

منابع

- اسپارکلن، کارل (۱۳۹۹)، جامعه‌شناسی فراغت، ترجمه رسول نوروزی سید حسینی، چاپ اول، تهران: انتشارات حتمی.
- اسپارکلن، کارل (۱۴۰۱)، فراغت، ورزش و جامعه، ترجمه رسول نوروزی سید حسینی، چاپ اول، تهران: انتشارات حتمی.
- جیمیسون، کاترین؛ اسمیت، مائورین (۱۳۹۹)، مبانی جامعه‌شناسی ورزش و فعالیت بدنی، ترجمه رسول نوروزی سید حسینی، چاپ اول، تهران: انتشارات حتمی.
- کوزه چیان، هاشم؛ نوروزی سید حسینی، رسول؛ مرادی، حدیث (۱۳۹۱)، مقایسه عزت‌نفس و رضایت از زندگی دانشجویان ورزشکار و غیر ورزشکار دانشگاه تربیت مدرس، مطالعات مدیریت ورزشی، ۴(۱۴): ۶۱-۷۶.
- لس هیوود و همکاران (۱۳۸۰) اوقات فراغت، ترجمه محمد احسانی، تهران: انتشارات پژوهشگاه تربیت‌بدنی و علوم ورزشی.
- نوروزی سید حسینی، رسول؛ فتحی، حسن؛ یوسفی، بهرام؛ نوروزی سید حسینی، ابراهیم

(۱۳۹۰)، مقایسه سلامت روانی، کیفیت زندگی و هوش هیجانی معلمان تربیت‌بدنی و غیر تربیت‌بدنی استان کرمانشاه، مدیریت ورزشی، ۳(۱۱): ۵۳-۷۵.

نوروزی سید حسینی، رسول (۱۳۹۲) تأثیر شرکت در همایش‌های پیاده‌روی خانوادگی بر فرهنگ‌سازی گرایش به ورزش‌های همگانی، طرح ملی پژوهشی منتشر نشده، فدارسیون ملی ورزش‌های همگانی.

نوروزی سید حسینی، رسول؛ فتاحی مسرور، فروغ (۱۳۹۷) مبانی و فلسفه تربیت‌بدنی و ورزش، چاپ اول، تهران: انتشارات حتمی.

نوروزی سید حسینی، رسول؛ کلاته سیفری، معصومه (۱۳۹۳) اثر کارآفرینی سازمانی بر جامعه‌پذیری سازمانی و تعهد سازمانی کارکنان ادارات تربیت‌بدنی استان مازندران، نشریه مدیریت ورزشی، ۶(۱): ۸۹-۱۰۸.

وست، دبور؛ بوچر، چارلز (۱۳۹۰). مبانی تربیت بدنی و ورزش. ترجمه احمد آزاد، چاپ ششم، تهران: انتشارات آویژه.

- Mull.R, Bayless G, Jamieson, L. M. (2005). *Recreational Sport Management*, Published, Human Kinetics.
- Stewart, B., Nicholson, M., Smith, A. C., & Hoye, R. (2018). *Sport management: principles and applications*. Routledge.
- Nixon, H. L., & Frey, J. H. (1996). *A sociology of sport*. Wadsworth Publishing.
- Coakley, J., Hallinan, C. J., & McDonald, B. (2011). *Sports in society: Sociological issues and controversies*. McGraw Hill.